

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В.В. МИХАЛЬСЬКА,

кандидат наук з державного управління, доцент, Національна академія державного управління при Президентові України

Забезпечення майбутніх фахівців якісними професійними компетенціями у вищій школі

У статті досліджується якість компетенцій. Визначені фактори, що впливають на якість компетенцій. Виокремлено фактори формування якості професійних компетенцій у вищому навчальному закладі.

В статье исследуется качество компетенций. Определены факторы, влияющие на качество компетенций. Определены факторы формирования качества профессиональных компетенций в высшем учебном заведении.

Quality of jurisdictions is explored in the article. Determined the factors, which affect quality of jurisdictions. The factors of forming of quality of professional jurisdictions are selected in higher educational establishment.

Постановка проблеми. В сучасних умовах розвитку України головною вимогою суспільства є висока якість освіти. Система вищої освіти формується під впливом суспільства і керується низкою завдань і цілей, які є уособленням освітньої політики держави. Крім того зміна орієнтирів розвитку суспільства останніми десятиріччями визначає й нові вимоги до вищої освіти, у частині забезпечення нею найякіснішими, найактуальнішими та найсучаснішими компетенціями. Тому дослідження сучасного тлумачення якості фахових компетенцій є найактуальнішими для системи вищої освіти.

Мета роботи. Провести науково-практичне дослідження якості компетенцій. Виокремити фактори формування якості професійних компетенцій у вищому навчальному закладі.

Виклад основного матеріалу. Сама освітня політика має своє відображення у низці законодавчих актів. Зміна орієнтирів освіти у останнє десятиріччя зумовило й зміну законодавства. Однак зміна законодавчої бази не гарантує по-справжньому європейську освіту Україні. До сьогодні ще вітчизняні ВНЗ випускають студентів і за старими «радянськими» і за так званими світовими освітньо-кваліфікаційними рівнями. За радянських часів технікуми ні за сутністю, ні за формою ніколи не продукували вищу освіту, а після розпаду СРСР – стали! Чому? Відповідь проста – ми просто вирішили у такий спосіб підняти у своїх очах рейтинги своєї освіти і самім собі поради́ти. А радіти було і немає чому. Викладання у цих закладах – шкільне, класичне поняття професорсько-викладацького складу у таких закладах завжди було відсутнє. Викладачі молодого та середнього віку, м'яко кажучи, складають найменшу частку викладацького складу. Крім того, наукової підготовки, як правило, вони не мають. Серед викладачів технікумів сьогодні можна побачити переважно контрастні категорії основного складу: пенсіонери, які іноді мають застарілі знання «радянського спеціаліста», та студентів ВНЗ, які ще самі не мають повної вищої освіти, а іноді, навіть не здобули і рівня бакалавру. На це закривають очі як керівництво технікумів, так і Міністерство освіти і науки України як контролюючий орган. Останньому – простіше, тут головним є так звані «звіти» технікумів про свій професорсько-викладацький склад, де, звісно, не зазначається, що у цьому складі є «недовчені» викладачі. Навпаки звіту-

ють, що навіть у них іноді зустрічаються кандидати наук. Зрозуміло, що кандидати і доктори наук у технікумах викладачі не будуть як їх не запевнювати, що технікум – це ВНЗ! От і маємо те за що боролися – назвати технікуми вищими навчальними закладами – назвали, а сутність європейських коледжів їм не додалась. Систему технікумів треба змінювати адекватно вимог часу і зробити з них нарешті звичайну професійну освіту на рівні із професійно-технічними училищами для забезпечення суспільства кадрами для виконання виробничих функцій професійної діяльності у відповідності до первинних посад у певному виді економічної діяльності. При цьому рівень молодший спеціаліст має поглинути у себе або бути тотожним поняттю кваліфікованого робітника і вийти за межі вищої освіти. У відповідності до законопроекту «Про вищу освіту» (нова редакція) майже нічого не змінюється у питаннях молодшого спеціаліста, тільки зазначається, що їх підготовка має відбуватися у професійних коледжах, які по суті залишаються тими самими технікумами. Отже, змінюється тільки висівка.

Основною ознакою якості вищої освіти залишається рівень професорсько-викладацького складу. Це є по-справжньому прямий фактор формування якості знань студента. Однак якість освіти в Україні зумовлюють і так звані опосередковані фактори, під впливом яких вища класична академічна освіта вимушена розвиватися і формувати якісну освіту. Певну частину таких факторів можна вважати не просто гальмівною, а руйнівною.

До таких факторів можна віднести:

- подвійні стандарти моральності у вітчизняному суспільстві, за рахунок яких, з одного боку, ми прагнемо у родині, колективі, соціумі щирих й чесних відносин, а з іншого – суспільство легко сприймає факт фальшування результатів реальних знань студента шляхом списування і не вважає це злочином,

- неоднозначне ставлення суспільства до дипломів, які іноді для людини важливіші, ніж сама освіта,

- недостатнє фінансування освіти і науки, яке:

- 1) змушує ВНЗ просто заробляти на спеціальностях, що є модними, а не корисними і важливими для розвитку економіки країни й суспільства в цілому;

- 2) сприяє корупції як у ВНЗ, так і системі управління освітою країни;

- 3) змушує чималу частину професорсько-викладацького складу не зосереджуватися на науково-педагогічній роботі у одному вузі, а шукати заробітки по різних навчальних закладах, і в цьому разі не тільки наука повноцінно розвиватися не може, а й спеціальні компетенції такого викладача будуть постійно зменшуватися.

Усі ці фактори безумовно не можуть не впливати на головне – якість освіти студента, а отже і на якість освіти суспільства в цілому.

У відповідності до міжнародних стандартів якість – це сукупність характеристик об'єкта, що стосується його здатно-

сті задовольняти встановлені і передбачувані потреби [12]. В освіті, з одного боку, це сукупність властивостей і характеристик освітніх послуг для всебічного розвитку студента, з іншого – сукупність якостей особи з вищою освітою, що відображає її професійну компетентність, ціннісну орієнтацію, соціальну спрямованість й обумовлює її здатність задовольняти як її особисті духовні і матеріальні потреби, так і потреби суспільства [4, 9, 11]. Якість освіти досягається шляхом ретельного відбору викладачів і працівників вищої освіти, постійним підвищенням їх кваліфікації, академічною і професійною мобільністю викладачів і студентів, впровадженням нових інформаційних технологій, що забезпечують набуття знань і формування навичок [2–4, 6, 7, 11].

На якість освіти впливають багато чинників, які формують п'ять груп:

1. Зміст підготовки фахівців (навчальні програми, відповідність навчальних планів і програм навчальних дисциплін вимогам ОКХ, ОПП).

2. Інформаційно-методичне забезпечення навчального процесу (стан бібліотечного та навчально-інформаційного фондів).

3. Інформатизація ВНЗ (забезпечення комп'ютерними засобами, програмами для забезпечення навчального процесу, наявність системи управління ВНЗ та ін.).

4. Матеріально-технічна база ВНЗ.

5. Соціальна підтримка студентів (гуртожитки, медобслуговування та ін.) [9].

Завданням будь-якого вищого навчального закладу є формування фахівця, здатного вільно орієнтуватися у своїй професії та бути затребуваним на ринку праці [3, 4, 6, 7, 9].

Опитування потенційних роботодавців, проведене у 2009 році, виявило, що керівники підприємств відзначають занадто велику теоретизацію процесу підготовки фахівців економічних спеціальностей, серед яких: «Фінанси», «Менеджмент ЗЕД», «Менеджмент організацій» «Економіка підприємств». У даному випадку йдеться про незадоволення роботодавців випускниками ВНЗ із привиду відсутності у них сформованих практичних професійних якостей. Межі соціальних проявів професійних якостей характеризують «кваліфікація», «компетентність», «майстерність», «компетенція» та інші категорії.

Компетентність має ряд специфічних ознак:

- наявність специфічних властивостей, що включають у себе особистісні психологічні риси та характеристики поведінки, значимі та важливі для даної діяльності;

- спроможність отримувати високі результати у певній діяльності;

- наявність не тільки знань, а й вмінь застосовувати ці знання на практиці;

- зростання компетентності у процесі навчання й практики;

- багатоконентність психологічної компетентності, що забезпечує найвищу успішність у тій чи іншій галузі професійної діяльності [1, 4, 8, 9, 11].

Однією з причин нестачі компетентності у випускників є наявність у навчальному процесі наступної проблеми – це проблеми переведення теоретичних знань у практичну площину [6, 7]. Система побудови навчального процесу на базі трирівневого стандарту освіти передбачає великий практичний блок підготовки на кожному курсі. Однак тут більше питання не у наявності практичної підготовки, а у двох інших питаннях:

1) наскільки студент засвоїв теоретичний блок знань;

2) якість наукового формату наданої інформації (знань) студенту.

Якість наукового формату інформації – це якість педагогічного перекладу професійної інформації (фахової інформації, що використовує бізнес-середовище) у науковий формат (науковий текст підручників, посібників, лекцій) [6, 7]. Пердусім ставиться акцент на доступність інформації з позиції якості створеної наукової інформації самим науковцем. Тут основними факторами, що формують якість, є стилістика формування самого тексту, яка, в свою чергу, є відбитком внутрішніх індивідуальних властивостей та здібностей людини-науковця донести цю інформацію та подати її іншим. При цьому необхідно зауважити, що інформація, яка формується, продукується та подається даним науковцем, може бути вкрай актуальною та нести в собі великі наукові здобутки, однак не сприйматися студентом як зовнішнім користувачем. При цьому, звісно, не варто ототожнювати несприйняття інформації студентом внаслідок його власного, м'яко скажемо, невисокого рівня знань чи інтелекту із неякісним науковим форматом інформації. В другу чергу вже йдеться не про просту доступність інформації, а про використання у науковій термінології так званої мертвої термінології (тобто тієї, що не використовується у практичній діяльності), «новомодної термінології» (тобто коли старі знання подаються новими термінами, як правило, запозиченими із англійської або іншої мов. У даному контексті не варто плутати «новомодну термінологію» із вкрай необхідною новою термінологією, яка сприяє інтернаціоналізації професійного спілкування) та «сміттєвої термінології» (це так званий науковий «суржик», тобто суміш некоректних або неточних знань разом із старими перевіреними часом науковими дефініціями. Таку суміш іноді дозволяють собі молоді науковці-експериментатори). Однак переважна більшість суржику потрапляє із бізнес-середовища у вигляді фраз за формулою: «частина ненаукового терміну + новомодне слівце». Розповсюдження «сміттєвої термінології» дуже швидко відбувається на так званих тренінгах і стає певною «фішкою» і трактується як інноваційний підхід у вирішенні якоїсь проблеми. Насправді відбувається некоректне перенаменування вже давно існуючих науково визначених процесів, явищ і подій на «абсолютно нові і правильні для практичної діяльності» Саме тому випускник ВНЗ може почути від «занадто обізнаних у житті» підприємців: «Забудь те, що ти вивчав у вузі, бо воно відірване від справжнього життя». Інший різновид суржику з'являється внаслідок неадекватного перекладу та застосування іноземної термінології у вітчизняному науко-

вому просторі. Так, наприклад, базисний термін визначено французькою мовою, його прописали англійською, потім – російською, а з російської «за всіма правилами перекладу з російської» переклали українською і частково втратили зв'язок із базисним терміном і т.ін.).

Крім того, науковці-теоретики не завжди на конкретних професійних прикладах спроможні пояснити блоки наукової інформації, які вони пропонують як базову в опануванні дисципліни. Тому у студентів внаслідок відсутності зрозумілості інформації в кращому випадку виникне бажання просто завчити її напам'ять, однак, як свідчить педагогічний досвід, жодним чином використати у своїй професійній діяльності таку інформацію людина не зможе.

Висновки

Отже, можна цілком зазначити, що якість професійної майстерності й компетентності студента зумовлюють ряд факторів. Зовнішніми макрорівневими є соціальні, економічні та політичні; зовнішніми метарівневими (вузівськими) є інформативні, технічні, економічні та науково-педагогічні; зовнішніми мікрорівневими є соціальні та економічні внутрішніми – інтелектуальні, моральні та інші індивідуальні, що належать власне студенту.

Література

1. Акмеологическая оценка профессиональной компетентности государственных служащих: Учебное пособие / Под общ. ред. Деркача А.А. – М.: Изд-во РАГС, 2009. – 166 с.
2. Атанов Г.О. Теорія діяльнісного навчання. – К.: Кондор, 2007. – 185 с.
3. Волкова Н.П. Професійно-педагогічна комунікація. – К.: В.Ц. «Академія», 2006. – 255 с.
4. Кузьмінський А.І. Педагогіка вищої школи. Навч. посіб. – К.: «Знання», 2005. – 485 с.
5. Кузьмінський А.І., Омеляненко В.Л. Педагогіка у запитаннях та відповідях. Навч. посіб. – К.: Знання, 2006. – 310 с.
6. Луговий В.І. Десять років становлення (досвід досліджень, розробок і впроваджень у сфері державного управління). – К.: НАДУ, 2005. – 356 с.
7. Майборода В.К. Вища педагогічна освіта в Україні: історія, досвід, уроки (1917–1985). – К.: Либідь, 1992. – 196 с.
8. Михайлова Л.І. Людський капітал: формування та розвиток в сільських регіонах. Монографія. – К.: ЦУЛ, 2008. – 392 с.
9. Соколова І. Професійна підготовка майбутнього вчителя-філолога за двома спеціальностями. Монографія. – Маріуполь–Дніпропетровськ: Арт-прес, 2008. – 400 с.
10. Терно В.В. Ліцензування і акредитація у сфері вищої освіти: формування справ. – К.: МАУП, 2006. – 200 с.
11. Трайнев В.А., Мкртчян С.С., Савельєв А.Я. Повышение качества высшего образования и болонский процесс. – М.: ИТК «Дашков и К», 2008. – 392 с.
12. Хилл Н., Сельф Б., Роше Г. Измерение удовлетворенности потребителей. – М.: Изд. Дом «Технологии», 2004. – 186 с.